

01

İşletmelere Devlet Destekleri Can Suyu Olabilecek mi?

İşletmelere Devlet Destekleri Can Suyu Olabilecek mi?

Yönetici özeti

Türkiye ekonomisi, finansal piyasalarda yaşanan türbülansı atlatmaya çalışırken reel sektöre kesilen faturanın süresi öngörülemez şekilde uzadı. Bu sırada reel sektöre can suyu olması için ortaya çıkan devlet destek ve teşviklerini bu yazımızda değerlendirdik. Her ne kadar desteklerden yararlanan şirketler önemli avantajlar yakalayacak olsa da Türkiye’de reel sektörün canlanmasının sürekliliği ve kalkınmanın yaratılması açısından uzun süredir gerçekleşmeyen yapısal reformların yapılması hala yadsınamaz bir gereklilik olarak duruyor.

Fintegral Consulting olarak çorbada tuzumuzun olması açısından firmalara bu yeni teşvik ve destekleri nasıl alabileceklerine yönelik yardımcı oluyoruz. Buradaki yazımız verdiğimiz danışmalığın bir ön çalışması niteliğindedir.

Şevin EKİNCİ

Başekonomist
sevin.ekinci@fintegral.com.tr

Faruk AKSU

Devlet Teşvikleri Uzmanı
faruk.aksu@fintegral.com.tr

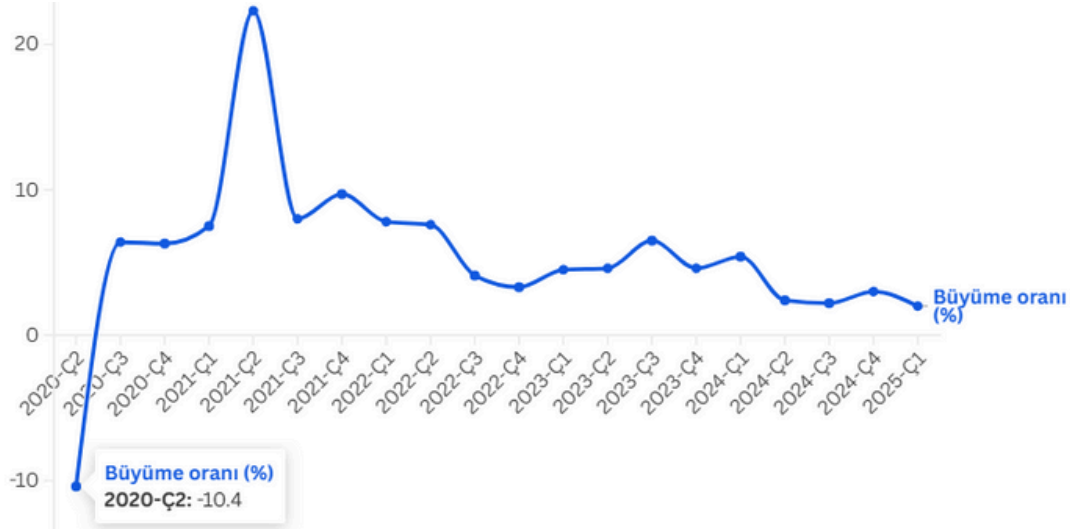
Yazıdan çıkarımlar

- Faiz artırımlarına içerleyen reel sektör, sıkıntılarını dile getirirken geçtiğimiz günlerde kamudan reel sektöre yönelik bir dizi destek projesi açıklandı. Basın daha çok 2 Haziran tarihinde açıklanan Yatırım Teşvik Sistemi'nin içeriği üzerinde yoğunlaşırken, biz esasen kredi alımlarıyla ilgili KOSGEB destekli kapasite geliştirme destek programının önemli olduğunu düşünüyoruz.
- Kapasite geliştirme destek programlarının başarısı ve geçmiş dönemlerde destekten yararlanan işletmelerin performans verileri dikkatle incelendiğinde, özellikle üretim kapasitesinde artış, istihdamda süreklilik ve dijital dönüşüme olan eğilimde belirgin bir artış gözlemleniyor.
- 6 Ocak 2025 tarihinde açılan Kapasite Geliştirme Destek programına ilk başvuru dönemine gelen başvurular incelendiğinde, firmaların büyük çoğunluğunun destek programına ilgi gösterdiği ancak başvuru dosyalarının teknik olgunluk düzeyinde eksikler taşıdığı gözlemlenmiştir. KOSGEB kapsamında 5 Mayıs tarihinde Kapasite Geliştirme Destek programı ikinci kez açıklandı. Bu programa son başvuru tarihi 30 Haziran olarak belirlendi.
- KOSGEB desteklerinden verimli faydalanmak, yalnızca başvuru yapmaktan ibaret değil; aynı zamanda etki yaratacak bir model tasarlamakla mümkündür.

Mevcut durum

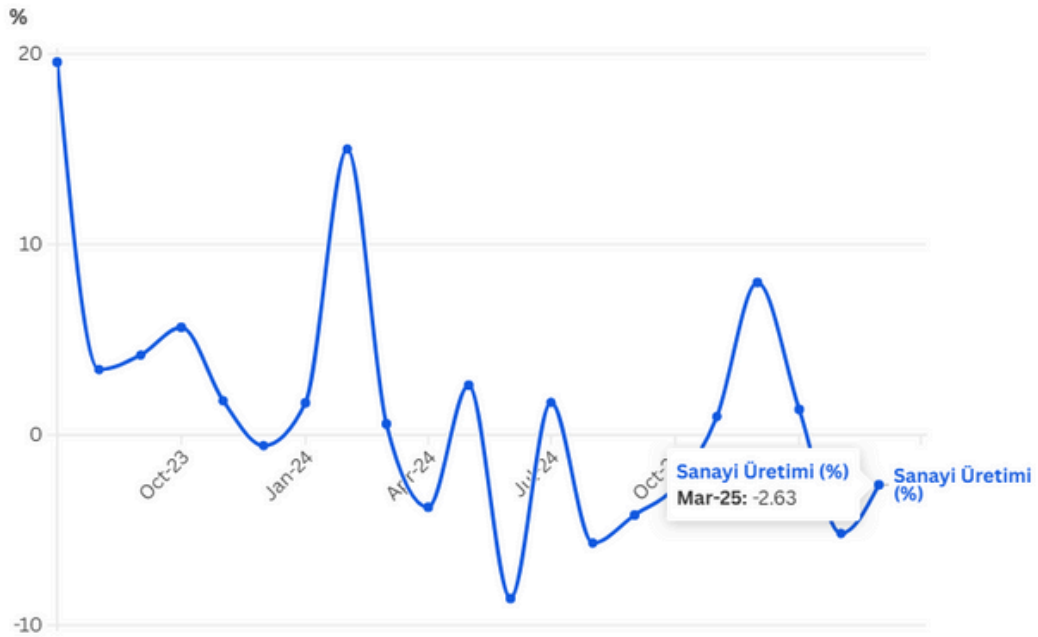
Uzun zamandır Türkiye reel sektörünün büyük bir darboğaz yaşadığını yazılarımızda ele alıyorduk. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) burada bu sene devam edeceğini beklediğimiz faiz indirimleri bir miktar tansiyonu önleyecekti. Ancak mart ayında Türkiye finansal piyasalarında yaşanan büyük turbulans sonucunda döviz kurunda sıçrama ve enflasyon beklentilerinde bozulma sebebiyle artırılan faiz oranları bu beklentileri boşa çıkartarak reel sektörün daha büyük bir telaşa kapılmasına neden oldu.

Reel sektör temsilcileri yaşadıkları endişede haksız değildi zira gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranı bu yılın ilk çeyreğinde yüzde 2 ile Covid döneminden beri görülen en düşük büyüme oranını verirken (Grafik 1) imalat sanayinde kapasite kullanım oranı uzun zamandır (Covid döneminden beri) ilk defa uzun süre boyunca 75 seviyesinin altında kaldı. Covid döneminden çıkarken 2020 yılının ekim ayında kapasite kullanım oranı 75 seviyesinin üzerine yerleşmiş ve o zamandan beri çoğunlukla bu seviyenin üzerinde oluşmuştu ancak 2025 yılında bulunduğumuz tarih süresince kapasite kullanım oranı 75 seviyesinin altında performans gösterdi.

Grafik 1: Büyüme oranı (2. çeyrek 2020 – 1. çeyrek 2025; yıllık % değişim)

Kaynak: TCMB, Fintegral Consulting Ekonomik Araştırmalar

Türkiye’de 2014-2016 döneminde kapanan şirket sayısı yıllık bazda düşüş göstermişti ancak 2024 yılında kapanan anonim şirket sayısı yüzde 26’nın üzerinde artış gösterdi ve bu yılın ilk dört ayında da kapanan anonim şirket sayısı yıllık bazda yüzde 12 artış gösterdi. Sanayi üretimi verileri de bu olumsuz tabloyu destekliyor. Ham verilere baktığımızda Türkiye’de sanayi üretimi yıllık bazda şubat ayında da mart ayında da düştü ve sırasıyla yüzde 5 ve yüzde 3 azalış gösterdi (Grafik 2). Dahası sanayi üretimi geçen sene de çok zayıf bir performans sergilemişti.

Grafik 2: Sanayi üretimi (Tem 2023- Mar 2025, yıllık % değişim)

Kaynak: TÜİK, Fintegral Consulting Ekonomik Araştırmalar

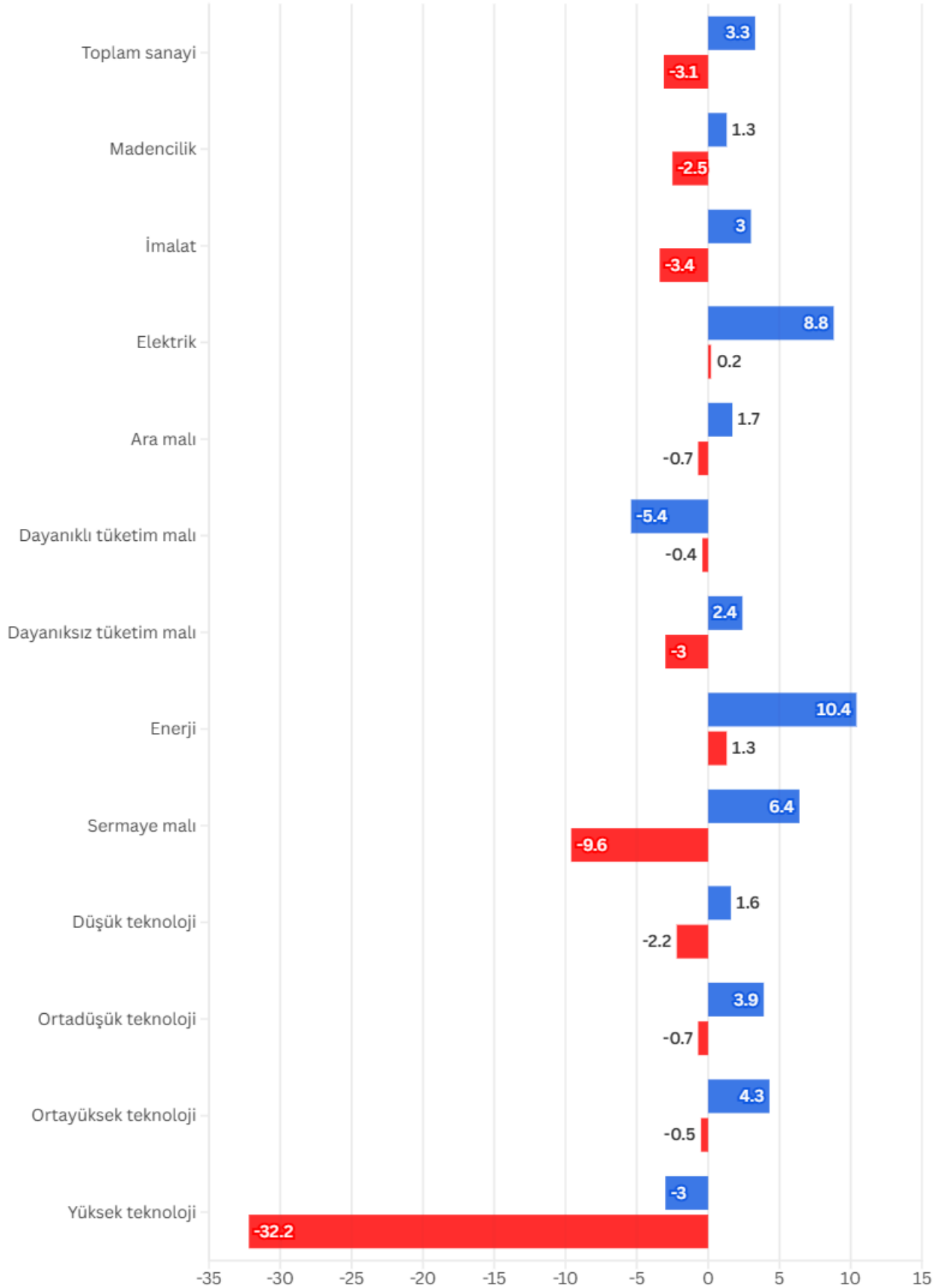
Nisan Ayı Sanayi Üretimi

Geçtiğimiz hafta perşembe günü Nisan ayı sanayi üretimi verisini de aldık. Buna göre yılın dördüncü ayında da çok negatif bir sanayi üretimi profiliyle karşılaştık. Mevsim ve takvim etkisinden arındırıldığında Nisan ayında sanayi üretimi aylık bazda yüzde 3,1 düşüş gösterdi, yıllık bazda artış ise yüzde 2,9 ile çok cılız bir şekilde gerçekleşti. Böylece ham veride yüzde 2,6 düşüş gösteren, mevsim ve takvim etkisinden arındırıldığında sadece yüzde 2,4 büyümeye göstermiş olan birinci çeyrek sanayi üretiminden sonra yılın ikinci çeyreğine de zayıf bir sanayi üretimi verisi ile girilmiş oldu. Dahası sanayi üretiminin alt detaylarına baktığımızda da olumsuz bir tabloyla karşılaşıyoruz (Grafik 3).

Sanayi üretiminin alt kalemlerinde yıllık artış oranlarına baktığımızda ekonomik koşullardan daha çok etkilenen dayanıklı tüketim malı üretiminin Nisan ayında yüzde 5,4 düştüğünü ekonomik koşullardan daha az etkilenen dayanıksız tüketim malı üretiminin ise söz konusu ayda yüzde 2,4 arttığını görüyoruz. Halbuki ekonomi için önem taşıyan dayanıklı mallar zaman içinde bir hizmet ve fayda akışı sağlarlar. Öte tarafta, kalkınma için önemli olan teknoloji ürünleri arasında yüksek teknoloji ürünlerde yıllık bazda yüzde 3 düşüş yaşandı. Nisan ayı gelişmelerine aylık bazda baktığımızda olumsuz tablo daha açık ortaya çıkıyor. İmalat sanayinde yüzde 3,4 düşüş, sermaye malında yüzde 9,6 düşüş ve yüksek teknoloji ürünlerde yüzde 32,2 düşüş gelecek dönem büyümeye trendi açısından ikna edici değil.

Grafik 3: Nisan ayı sanayi üretiminde alt kalemler (yıllık % değişim, aylık % değişim)

■ Yıllık değişim (%) ■ Aylık değişim (%)

Kaynak: TÜİK; Finteknik Consulting Ekonomik Araştırmalar

Teşvikler can suyu olacak mı?

Faiz artırımlarına içeren reel sektör sıkıntılarını dile getirirken geçtiğimiz günlerde kamudan, reel sektöre yönelik bir dizi destek projesi açıklandı. Basın daha çok 2 Haziran tarihinde açıklanan Yatırım Teşvik Sistemi'nin içeriği üzerinde yoğunlaşırken, biz esasen kredi alımlarıyla ilgili KOSGEB destekli kapasite geliştirme destek programının üzerinde durmak istiyoruz.

KOSGEB'in geçmiş destek programları, Türkiye ekonomisinin çeşitli şoklara maruz kaldığı dönemlerde reel sektörün likiditeye erişimini kolaylaştırması açısından kritik bir rol üstlenmişti. Özellikle pandemi sonrası toparlanma sürecinde, faiz/kâr payı destekli kredi mekanizması, firmaların yeni yatırımlarını ertelemeden üretim döngülerini devam ettirmelerine olanak sağlamaya çalıştı. Bu tür destekler şirketlere sadece kısa vadeli finansal rahatlama sunmakla kalmadı, firmaların teknoloji yatırımı, dijitalleşme ve insan kaynağı planlamalarındaki karar alma süreçlerinde de esnek davranabilmelerini sağladı.

Bugün yeniden Kapasite Geliştirme Destek Programı devreye alındı. Geçmişte zaten edinilen bir deneyim var, bugünkü program bunun güncel ekonomik koşullara göre yeniden kurgulanmış bir versiyonu olarak ortaya çıkmış durumdadır. Her ne kadar bu yazının devamında bazı eksikliklerini dile getirecek olsak da program sayesinde faiz yükünün önemli oranı kamu tarafından üstlenilmiş görünüyor, bu da özellikle sermaye maliyeti artan dönemlerde işletmelere önemli bir kaldıraç etkisi yaratabilir.

Kapasite geliştirme destek programlarının başarısı ve geçmiş dönemlerde destekten yararlanan işletmelerin performans verileri dikkatle incelendiğinde, özellikle üretim kapasitesinde artış, istihdamda süreklilik ve dijital dönüşüme olan eğilimde belirgin bir artış gözlemleniyor. KOSGEB destekleri, birçok KOBİ için finansmana erişimde kaldıraç görevi görmüş, ayrıca makine ve yazılım yatırımlarının da önünü açmış bulunuyor. Bu desteklerin etkisini anlamak adına firmaların başvuru öncesi ve sonrası bilançolarına ve üretim metriklerine baktığımızda, finansal performansta ve pazarlama kabiliyetlerinde ölçülebilir iyileşmeler olduğunu net olarak görüyoruz. Özellikle üretim hattına yönelik yatırımlarda kapasite kullanım oranlarının yüzde 10-15 arası yükseldiği, destek sonrası ilk altı ay içinde ciro artışının bazı sektörlerde yüzde 25'i aştığı örnekler görülüyor. Kapasite Geliştirme Programı bu yönüyle sadece bir finansman aracı değil, aynı zamanda işletmenin yapısal dönüşümünü tetikleyen bir program olarak görülüyor.

Kapasite Geliştirme Desteği ile Yatırım Teşvik Sistemi arasındaki fark

Daha önce belirttiğimiz gibi 2 Haziran tarihinde duyurulan Yatırım Teşvik Sistemi ile 5 Mayıs tarihinde duyurulan Kapasite Geliştirme Destek programı, her ne kadar her ikisi de reel sektörü ilgilendiriyor olsa da farklı destek kalemleridir. Aslında kısaca, birisi teşvik diğeri destek planlamasıdır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KOBİ'lerin büyüme ve gelişimine destek olmak amacıyla KOSGEB kapsamında 5 Mayıs tarihinde Kapasite Geliştirme Destek programını açıkladı. Bu programa son başvuru tarihi 30 Haziran olarak belirlendi. Daha önce bu yıl 6 Ocak tarihinde şirketlere birinci başvuru için bir duyuru yapılmıştı. Yani bu açıklama bu yıl ikinci başvuru süreci içindir.

6 Ocak 2025 tarihinde açılan ilk başvuru dönemine gelen başvurular incelendiğinde, firmaların büyük çoğunluğunun destek programına ilgi gösterdiği ancak başvuru dosyalarının teknik olgunluk düzeyinde eksiklikler taşıdığı gözlemlenmiştir. Özellikle Yalın Olgunluk Değerlendirme (YODA) analizi, kurumsal kapasite değerlendirmeleri ve projelendirme kalitesi açısından birçok firma yetersiz hazırlıkla sürece dâhil olmuş, bu da kurul değerlendirmelerinde düşük puanlamalara neden olmuştur.

Kapasite Geliştirme Desteği programını önemsiyoruz çünkü yeni yatırımlardan çok ekonomide mevcut şirketleri ve yatırımları destekleyen, mevcut şirketlerin darboğazdan çıkmasına yardımcı olan bir nitelik taşıması açısından önem taşıyor.

Kapasite Geliştirme Destek programı, hızlı büyüyen küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ'ler) ve hızlı büyüme şartı aranmayan belli kriterlerdeki KOBİ'ler için sağlanacağından dolayı da önem taşıyor. Programın amacı, desteği kullanan işletmenin verimliliğini, dayanıklılığını, üretimini, pazar büyüklüğünü ve kurumsal kapasitesini artırmak olması açısından da ekonomiye katkı sağlama niteliğine sahip bulunuyor.

Yatırım Teşvik Sistemi (YTS) ise 2 Haziran tarihinde uygulamaya geçilecek şekilde Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 30 Mayıs tarihinde resmî gazetede bir kararnameyle duyuruldu. YTS sayesinde dışa bağımlılığın azaltılması, uluslararası rekabet gücünün artırılması, katma değeri yüksek yatırımların yapılmasının özendirilmesi hedefleniyor. Yine bu sayede uluslararası doğrudan yatırımların artırılması, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması, yeşil ve dijital dönüşümlerin hızlandırılması da amaçlanıyor. Buradaki teşvik sistemi üç başlıkta ele alınacak. Birincisi Türkiye Yüzyılı Kalkınma Hamlesi ki bu başlık altında teknoloji, yerel kalkınma ve stratejik hamleler yer alıyor. İkincisi 'Sektörel Teşvik' başlığı altında yer alıyor ki burada da belli destek unsurları bulunuyor. Üçüncüsü ise Bölgesel Teşviklerdir ki bununla da bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması hedefleniyor.

YTS kapsamında verilen destek unsurlarının ortak özellikleri gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, vergi indirimi, faiz / kâr payı desteği olarak bulunurken sektörel teşvikte yatırım yeri desteği, bölgesel teşvikte ise sigorta primi desteği söz konusu bulunuyor. Teknoloji sınıflandırmasına göre yatırımlara teşvik ediliyor. Ayrıca tarım sektörü, madencilik, imalat sektörü, elektrik üretimi, ulaştırma sektörü, konaklama ve otel hizmetleri, eğitim sektörü, sağlık sektörü gibi alanlarda yatırım yapmak isteyenlere de destekler bulunuyor. Yatırım Teşvik Sistemi'nde herhangi bir son başvuru tarihi yok.

Açıklanan teşvik programına eleştiriler gecikmedi

Getirilen bu sisteme doğal olarak eleştiriler gecikmedi. Özellikle esas kriterin hukuk olduğunu ve hukuki ortamın yatırımlar için ne kadar önem ihtiva ettiğini değerlendiren birçok ekonomist bu teşviklerin sadece seçim ekonomisine hizmet etme riski taşıdığını belirtti. Böyle bir risk olduğunu düşünmek de haksız da değiller ancak uygulama sonuçlarını görmeden kesin bir çıkarıma varmak zor olacaktır. Daha çok YTS'yi eleştirenler bunun beklenen yatırım atağını yaratamayacağını düşünüyorlar ki yatırımcı iştahının yüksek olması için gerçekten siyasi istikrar ortamının yerleşmiş olması ve hukuki güvencelerin tatmin edici düzeyde olması önem taşıyor. Dahası, yatırımların her kesimden, siyasi görüş ayırt etmeksizin verilecek olması da dikkat edilmesi gereken bir husus ve bu konuya yönelik de güvensizlikler var. Tüm bunlara ek olarak, mevcut makroekonomik ortamın, potansiyel yatırımcı için güvensizlik yaratma potansiyeli sebebiyle teşviklerden istenilen randımanın alınamama riski var.

Bazı objektif eleştiriler

En son açıklanan kapasite geliştirme destek programının eksiklikleri yok değil. KOSGEB destek alanı olarak sadece imalat, telekomünikasyon, bilgisayar programlama, bilişim, Ar-Ge faaliyetlerini seçmiş bulunuyor. Bunun dışındaki sektörler desteklerden faydalanamayacak ki makroekonomideki dengesizlikler açısından lokanta ve otel, sağlık, turizm, tarım sektörlerinin de bu destekten yararlanması fayda sağlayabilirdi.

Öte tarafta, bu çözümler pansuman niteliği taşıyor. Türkiye’de yatırım ortamının iyileşmesi, sanayicinin güvenle işini yapabilmesi için makroekonomik ortamı etkileyen siyasi istikrarın, hukuki ve diğer yapısal reformların işleme geçerek bu reformların sonuçlarının görülmesi önem taşıyor. Ekonomi bilimi üzerine çalışanlar bu konuya ısrarla dikkat edilmesi gerektiğini belirtirken hala yol alınabilmiş değil.

Sonuç

Kapasite destek programlarında hızlı büyüyen işletmeler için getirilen şartlarda başlangıç yılında en az 10 çalışan sayısı ile üç yıllık periyotta istihdamı ve net satışları yıllık ortalama yüzde 10 ve üzerinde büyüme kapasitesi konulmasını önemsiyoruz. Şirket eğer bu desteği almaya hak kazanırsa makine-teçhizat, kalıp, yazılım, personel ve hizmet alımı giderlerini geri ödemesiz sağlayabiliyor. Burada işletmelerin bu destek programından sadece bir kez faydalanabilme şartının bulunmasının da önemli olduğunu düşünüyoruz çünkü böylece kredi gerçekten verimlilik yaratabilecek alanlara akacaktır. İşletme başına kredi alt limiti 1 milyon TL olurken üst limiti 20 milyon TL olarak belirlenmiş ve destek vadesi azamide 36 ay olarak belirlenmiştir.

En nihayetinde, Kapasite Geliştirme Destek Programı, küçük veya orta ölçekli işletmelerin (KOBİ yıllık çalışan sayısı 250’den az ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosu 500 milyon TL’den az olan işletmeler) düşük maliyetle ölçek büyütmelerine olanak sağlayan stratejik bir finansman mekanizmasıdır. Program kapsamında sağlanan faiz/kâr payı desteği, firmaların finansman yükünü azaltırken, geri ödemesiz niteliği sayesinde yatırım geri dönüş süresini kısaltır ve nakit akışlarını daha sağlıklı yönetmelerine katkı sunar. Makine-teçhizat, yazılım, hizmet alımı ve personel giderleri gibi üretken kalemlerde kullanılabilen bu destek, işletmenin üretim kapasitesini artırırken kurumsal gelişimini de hızlandırmayı hedefliyor.

20 milyon TL'ye kadar, 36 ay vadeli krediler için sağlanan bu destek, aynı zamanda Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından verilen Yatırım Teşvik Belgesi ile birlikte kullanılabilidiğinden, vergi indirimi, KDV istisnası, SGK prim desteğı gibi ek teşviklerle çarpan etkisi yaratır. Programa başvuru yapacak işletmelerin KOSGEB veri tabanına kayıtlı, aktif ve beyanı güncel olmalı; limitet veya anonim şirket statüsünde bulunmalı ve hızlı büyüyen işletme (son 3 yılda istihdam ve net satışlarını yıllık ortalama en az %10 artıran) tanımına uymalıdır. Ancak KOSGEB veya TÜBİTAK destekli Ar-Ge/Ür-Ge projesi tamamlayanlar, 5746 sayılı Kanun kapsamında Ar-Ge merkezi olanlar, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi sahipleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri'nde faaliyet gösterenler ya da tedarikçi geliştirme projeleri kapsamında büyük işletmeyle sipariş sözleşmesi sunan firmalar için hızlı büyüme şartı aranmaz.

Fintegral Consulting olarak, biz bu sürecin her aşamasında başvuruya uygunluk analizinden belge yönetimine kadar tüm süreçleri uçtan uca yönetiyor, işletmelerin bu entegre teşvik yapısından en yüksek faydayı elde etmesini sağlıyoruz.

Yani, Kapasite Destek Programı kapsamında sağlanan teşvik için gereken işletme değerlendirme raporunu biz Fintegral Consulting olarak işletmelere sağlıyor bu konuda işletmelere yardımcı olabiliyoruz.

6 Ocak 2025 tarihinde açılan ilk başvuru dönemine gelen başvurular incelendiğinde, firmaların büyük çoğunluğunun destek programına ilgi gösterdiği ancak başvuru dosyalarının teknik olgunluk düzeyinde eksikler taşıdığı gözlemlenmiştir. Özellikle Yalın Olgunluk Değerlendirme (YODA) analizi, kurumsal kapasite değerlendirmeleri ve projelendirme kalitesi açısından birçok firma yetersiz hazırlıkla sürece dâhil olmuş, bu da kurul değerlendirmelerinde düşük puanlamalara neden olmuştur. Bu nedenle ikinci başvuru dönemine hazırlanan firmalara zaman kaybetmeden Yalın Dönüşüm Danışmanları ile temas kurmalarını, iş planlarını güncellemelerini ve finansal kuruluşlarla ön görüşmelere başlamalarını tavsiye ediyoruz.

Danışmanlık firmaları olarak bizim rolümüz de burada başlıyor: işletmenin mevcut yapısını analiz ederek başvuru sürecini sadece formal değil, aynı zamanda stratejik bir planlama süreci hâline getirmek. KOSGEB desteklerinden verimli faydalanmak, yalnızca başvuru yapmaktan ibaret değil; aynı zamanda etki yaratacak bir model tasarlamakla mümkündür.

Yasal Uyarı

Bu raporda yer alan tüm bilgiler, tablolar, raporlar, tasarımlar, programlar ile buradan yapılan linkler, kullanıcıya bilgi vermek amacıyla sunulmuştur. Kullanıcılar bilgi ve dokümanları sadece bilgi edinmek amacıyla kullanabilir. Ancak buradaki hiçbir bilgi yatırım tavsiyesi değildir. Bu rapor yatırım danışmanlığı kapsamında değildir.

Copyright © Fintegral Consulting, 2025. Tüm hakları saklıdır.

TEŞEKKÜRLER

*Sorularınız için bizimle irtibata geçmeye çekinmeyin.
Merkez ofisimizde sizi ağırlamaktan mutluluk duyacağız.*

**Ataköy 7-8-9-10. Kısım Mh. Çobançeşme E5 Yanyol Cd.
No: 8/2 A Ofis Kt: 13 No: 51 Bakırköy/İSTANBUL-TR**